

Streszczenie dysertacji

Sajjid Kutb (1906-1966) był jednym z głównych myślicieli islamskiego rewiwalizmu. Uznawany jest za inspiratora współczesnych ruchów salaficko – dżihadystycznych. Jednak pomimo tego dotychczas nie powstała w języku polskim żadna analiza naukowa poświęcona wyłącznie jego poglądom, a doktryna, którą zaprezentował, nie doczekała się w polskiej nauce dogłębnej analizy. Ze względu na istniejącą istotną lukę badawczą koniecznym było przybliżyć jego poglądy na państwo i prawo, ponieważ doktryna, którą stworzył służy do uzasadnienia działalności wielu współczesnych organizacji terrorystycznych. Z tego względu przedmiotem pracy jest analiza koncepcji państwa i prawa prezentowanej przez muzułmańskiego myśliciela Sajjida Kutba (1906-1966) w oparciu o dokonaną przez niego egzegezę Koranu.

W mojej ocenie, poglądy Kutba nie zostały jak dotąd wyczerpująco zaprezentowane na niwie doktryn politycznych i prawnych, a nawet szerzej – w polskich naukach prawnych, które z nieuzasadnionym dystansem podchodzą do analiz poglądów myślicieli oraz porządków prawnych spoza kręgów okcydentalnych.

Niniejsza praca będzie próbą wypełnienia wyżej wymienionej luki, a w szczególności omówieniem poglądów Sajjida Kutba na państwo i prawo. Dodatkowym bodźcem do zgłębienia poglądów egipskiego uczonego na państwo i prawo było ustanowienie w sierpniu 2014 roku samozwańczego Państwa Islamskiego na terenie Iraku i Syrii, którego ideolodzy znaczną część swoich poglądów, zwłaszcza w przedmiocie państwowości i prawodawstwa oparli na koncepcjach prezentowanych przez Kutba. Warto wiedzieć, że ani przed nim ani po nim żaden z islamskich myślicieli nie osiągnął tak szybko globalnego rozgłosu, a jego wielotomowa egzegeza Koranu jest, oczywiście poza samym Koranem i zbiorami *hadisów*, prawdopodobnie najczęściej tłumaczoną i najbardziej rozpowszechnioną islamską książką wszechczasów.

Sajjid Kutb stał się głównym ideologiem współczesnego fundamentalizmu muzułmańskiego, ponieważ dokonał śmiałej i nowatorskiej syntezy pierwotnego,

purytańskiego islamu ze współczesnością. Na zrębach islamskiego tradycjonalizmu obudowanego terazniejszą ideologią, stworzył zwięzłą koncepcję, która zainspirowała setki tysięcy muzułmanów gotowych by w imię islamu zabijać i umierać. Była to odpowiedź islamskiego religijnego tradycjonalizmu na sekularyzację elit muzułmańskich.

Głównym celem działalności Kutba była ochrona islamu i muzułmanów przed niszczycielskimi wpływami Zachodu. Według którego największym wrogiem islamu jest podstępne przenikanie się kultur i idei, które prowadzi do „ohydnej schizofrenii”, czyli kryzysu mentalnego odczuwanego przez każdą myślącą istotę będącą pod wpływem nowoczesnego modelu życia.

Współczesnemu człowiekowi, ukształtowanemu w okcydentalnym kręgu kulturowym, świadomemu praw człowieka i czerpiącemu normy postępowania z prawa natury trudno jest zrozumieć, aby prawa czy obowiązki obywatela danego kraju były determinowane przez wyznawaną przez niego religię. Owszem, islam, a w ślad za nim także Kutb odrzuca podziały etniczne, rasowe czy klasowe jednak islam wprowadza dużo sroższe kryterium podziałów międzyludzkich, skutkujące swoistym rodzajem „fasyzmu islamskiego” i jest to przynależność wyznaniowa. Zarówno w doktrynie islamu jak i u Kutba zostaje powołany do życia nadczłowiek, muzułmański *ubermensch*, którego pozycja jest dużo bardziej uprzywilejowana niż wyznawców innej religii zamieszkujących terytorium pod jurysdykcją *szariatu*.

W wyniku przeprowadzonych badań postawiłam tezę, która stanowi trzon postawy poznawczej przyjętej w dalszych badaniach. Głosi ona, iż Sajjid Kutb jest jednym z głównych ideologów współczesnego fundamentalizmu islamskiego, a co za tym idzie – organizacji salaficko-dżihadystycznych. Nadto w toku dalszych badań, które opisałam w niniejszej pracy, uważam za uzasadnione postawić następującą hipotezę badawczą mówiącą, iż:

Sajjid Kutb był twórcą nowatorskiej koncepcji państwa i prawa dokonanej w oparciu o własną egzegezę Koranu.

Ze względu zakres podejmowanej tematyki oraz odpowiednio do analizowanego materiału badawczego przyjąłm adekwatne metody badawcze. W pierwszej kolejności należy wskazać, iż praca opiera się na metodzie jakościowej. Następnie w toku prowadzonych

badan użyłam metody prawno-porównawczej. Nadto należy wskazać na zastosowanie metody monograficznej o charakterze historycznym, historyczno-opisowej oraz analitycznej.

Pracę podzieliłam na cztery rozdziały:

- I. Zrozumieć islam,
- II. Państwo,
- III. Prawo
- IV. Idee mają konsekwencje.

Pomimo, iż w każdym z nich omawiam odmienne zagadnienie, starałam się, aby rozdziały nawzajem się uzupełniały i każdy kolejny stanowił rozwinięcie poprzedniego. W tym miejscu chciałabym dodatkowo zwrócić uwagę, iż drugi jak i trzeci rozdział niniejszej pracy, opierają się głównie na materiale źródłowym. Ostatni rozdział stanowi podsumowanie poglądów prezentowanych przez Kutba, które w mojej ocenie są na tyle indywidualne, iż ukształtowały odrębną doktrynę zwaną od nazwiska myśliciela kutbizmem. Ponadto podjęłam się przedstawienia globalnego oddziaływania jego poglądów, w szczególności na współczesne organizacje dżihadystyczne i ich głównych ideologów. Wyniki analizy zawarłam w drugim podpunkcie rozdziału zatytułowanym: postkutbizm.

Moim zdaniem rozprawa doktorska posiada walor diagnostyczny dzięki obszernemu materiałowi źródłowemu oraz uzasadnieniu w literaturze przedmiotu. W mojej ocenie praca może być źródłem wiedzy o koncepcji stojącej u podstaw współczesnych islamskich ruchów fundamentalistycznych. Przedstawia ideologię jaka od ponad pół wieku kształtuje światopogląd rzeszy muzułmanów w krajach muzułmańskich oraz poza nimi. Jest bezpośrednim przedstawieniem poglądów na rolę państwa, społeczeństwa oraz prawa w ruchach i organizacjach, które odwołują się do poglądów głoszonych przez Kutba.

Wydaje się także zasadne stwierdzenie, że dysertację cechuje walor prognostyczny, ponieważ poprzez dogłębne opisanie problematyki ideologii, jaka stoi u podstaw obecnych nurtów radykalnego islamu, zostały przedstawione zagrożenia i skutki, jakie ze sobą niesie.